

ŠOLSTVO IN PRAVO

V razdelku Šolstvo in pravo nadaljujemo z objavo prispevkov mag. Domna Petelina, univ. dipl. pravnika, ki bo skušal odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava, zato se lahko glede zelenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem vsakokratnega aktualnega prispevka obrnete nanj na e-naslov petelin.domen@gmail.com.

ZUOPPIZMI

Mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

Za okroglo in častitljivo 200. številko revije Didakta sem se namenil objaviti predmetni prispevek, ki je zorel dolgo, predolgo, saj sem vseskozi upal, da bodo nerazumni zapisi pravnih norm, njihove nelogičnosti, če želite tudi nepravilnosti, v Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami¹ (v nadaljevanju ZUOPP-1), odpravljeni, popravljeni, sanirani, vendar so se od leta 2011, ko je bil zakon sprejet², pa vse do danes obdržali in mislim, da je skrajni čas, da se zuoppizmi³, kot neljubkovalno/kritično poimenujem nejasne, nepravilne zapise v ZUOPP-1 in podzakonskih predpisih, odpravijo.

Pri svoji obravnavi/osvetlitvi t. i. zuoppizmov se bom v pričujočem prispevku omejil le na področja pravic otrok s posebnimi potrebami do (stalnega, začasnega) spremljevalca, obligatorne sestave komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, pravice do dodatne strokovne pomoči v posebnem programu vzgoje in izobraževanja, odsotnosti nekaterih strokovnih kriterijev pri odločanju o posameznih pravicah otrok s posebnimi potrebami, smiselnosti svetovalne storitve kot oblike dodatne strokovne pomoči in pravice do oskrbe.

Stalni spremljevalec

Pravico do stalnega spremljevalca za izvajanje fizične pomoči imajo

- 1 Uradni list, RS, št. 58/11, 40/12-ZUJF in 90/12.
- 2 ZUOPP-1 se uporablja od 1. 9. 2013.
- 3 Zapisani so tako v ZUOPP-1 kot tudi v podzakonskih predpisih, ko so Pravilnik o dodatni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami, Pravilnik o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu, itd.

po ZUOPP-1 le slepi otroci in težje ali težko gibalno ovirani otroci, ki so usmerjeni v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem z dodatno strokovno pomočjo oziroma v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem z dodatno strokovno pomočjo, do te pravice pa niso upravičeni slepi otroci in težje ali težko gibalno ovirani otroci, ki so usmerjeni v prilagojene programe ali v posebni program vzgoje in izobraževanja⁴.

Vsekakor je z vidika načela enakosti, zagotavljanja enakih možnosti s hkratnim upoštevanjem različnih potreb otrok, ohranjanja ravnotežja med različnimi področji otrokovega telesnega in duševnega razvoja ter zagotavljanja ustreznih pogojev, ki omogočajo optimalen razvoj posameznega otroka, veljavna ureditev sporna, saj je edini razlikovalni element, ki »odloča« o pravici slepega ali težje/težko gibalno oviranega otroka do stalnega spremljevalca, dejstvo, ali je usmerjen v program za predšolske otroke in izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem z dodatno strokovno pomočjo ali pa v prilagojene programe ali v posebni⁵ program vzgoje in izobraževanja.

Prav tako do stalnega spremljevalca niso upravičeni dolgotrajno bolni otroci, slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, otroci z avtističnimi motnjami in otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ne glede na to, kakšne so dejanske okoliščine in potrebe otroka po stalnem spremljevalcu, in ne glede na program, v katerega so ti otroci usmerjeni.

V 14. členu Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole⁶ je določeno, da se obseg delovne obveznosti in čas trajanja delovnega razmerja stalnega spremljevalca določi glede na število učencev, ki se jim nudi fizična pomoč, in glede na število ur nudenja fizične pomoči, ki je odvisno od trajanja pouka in podaljšanega bivanja, če so učenci vanj vključeni⁷. Slednje pomeni, da »stalni« spremljevalec

posebnimi potrebami predvideno delovno mesto varuha negovalca, in sicer eno delovno mesto za 15 učencev in dodatno delovno mesto na vsakih šest težje ali težko gibalno oviranih otrok. V zavodu, ki ima oddelke, v katerih se izvaja prilagojeni izobraževalni program z nižjim ali z enakovrednim standardom oziroma posebni program za gibalno ovirane otroke, se na oddelek sistemizira 1 delovno mesto spremljevalca skupine v zavodu za gibalno ovirane otroke in mladostnike.

6 Uradni list RS, št. 57/07, 65/08, 99/10, 51/14, 64/15 in 47/17.

7 Podobno (za predšolske otroke) tudi v 23. členu Pravilnika o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje (Uradni list RS, št. 27/14, 47/17 in 43/18). Obseg delovne obveznosti in spremljevalca se določi glede na število otrok, ki se jim nudi fizična pomoč, in glede na števila ur nudenja fizične pomoči, ki izhaja iz individualiziranega programa.

4 Prilagojeni program za predšolske otroke, prilagojeni program vzgoje in izobraževanja z enakovrednim izobraževalnim standardom, prilagojeni program vzgoje in izobraževanja z nižjim izobraževalnim standardom, posebni program vzgoje in izobraževanja.

5 V posebnem programu vzgoje in izobraževanja za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju je sicer v skladu s Pravilnikom o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s

nima sklenjenega delovnega razmerja za polni delovni čas, ampak o obsegu delovne obveznosti odloča Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (za osnovne in srednje šole), za vrtce pa lokalna skupnost kot ustanoviteljica vrtca⁸.

Začasni spremljevalec

Dolgotrajno bolnim otrokom, slabovidnim otrokom oziroma otrokom z okvaro vidne funkcije, otrokom z avtističnimi motnjami in otrokom s čustvenimi in vedenjskimi motnjami se izjemoma lahko dodeli začasni spremljevalec na podlagi kriterijev za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami, in sicer za pomoč pri vključevanju v posamezne dejavnosti vzgojnega oziroma vzgojno-izobraževalnega programa v času poteka vzgojnega dela v vrtcu, izvajanja obveznega in razširjenega programa osnovne šole oziroma izvajanja organiziranega izobraževalnega dela v srednji šoli.

Z individualiziranim programom se določi natančnejša opredelitev dejavnosti, pri katerih se bo začasna fizična pomoč izvajala, pri čemer velja opozoriti, da vzgojno-izobraževalni zavodi (vrtci, šole) organizirajo izvajanje nalog začasnega spremljevalca v okviru delovne obveznosti zaposlenih javnih uslužbencev in za ta namen praviloma ne zaposlujejo dodatnega kadra, saj za zaposlitev potrebujejo soglasje financerja, bodisi MIZŠ (šole) bodisi lokalno skupnost (vrtci), ki sta izrazito nenaklonjena dodatnemu zaposlovanju, pri čemer so v izrazito podrejenem položaju zlasti vrtci v manjših občinah. Financerji zaposlenih v vrtcih in šolah s svojim izrazito nenaklonjenim odnosom postavijo ravnatelja zavoda ob zid, ko mora poiskati »dobre duše« med zaposlenimi, ki pristanejo, da bodo izvajali naloge začasnega spremljevalca, čeprav so

8 Zlasti na področju predšolske vzgoje in odločanja lokalne skupnosti o finančnih obveznostih občine do vrtca prihaja do številnih zapletov, še posebej pri financiranju začasnih spremljevalcev.

z vidika delovnopravne zakonodaje takšni izhodi v sili pravno sporni, saj naloge delovnega mesta spremljevalca praviloma ne bi smel redno (dnevno, tedensko, mesečno) opravljati delavec, ki opravlja dela na drugem delovnem mestu. Lahko učitelj opravlja delo hišnika oziroma hišnik delo učitelja? Pri prvem primeru pogojno da, če gre za posamezno občasno opravilo (menjava žarnice, stikala, itd), pri drugem absolutno ne⁹.

Vsekakor ravnatelj kot odgovorna oseba zavoda lahko odredi opravljanje določenega dela svojim podrejenim, vendar ne sme biti sistem urejen tako, da to postane pravilo. Že sicer je termin »začasni« spremljevalec nerodno poimenovanje, saj ne gre za začasno pomoč, ampak za stalno pomoč v manjšem obsegu (pomoč pri vključevanju v posamezne dejavnosti vzgojnega oziroma vzgojno-izobraževalnega programa), zato bi bilo potrebno termina »stalni spremljevalec«, »začasni spremljevalec« spremeniti zgolj v termin »spremljevalec«. Poleg tega pa bi bilo potrebno to problematiko sistemsko urediti na način, da bi o obsegu delovne obveznosti spremljevalca (brez finančnih in drugih izgovorov financierjev) odločal nek neodvisen organ (še najbolj komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami na podlagi mnenja strokovne skupine vrtca ali šole), pri čemer bi morali biti edini merili – največja korist otroka in otrokove potrebe.

9 Kako se lahko medsebojna pomoč zaplete, se lahko nazorno ponazori s primerom perice, ki je v enem izmed slovenskih vrtcev, zaradi medsebojne solidarne pomoči med delavci, pomagala pri čiščenju čistilki vrtca in se pri čiščenju stropa zaradi padca z lestve poškodovala. Sodišče je sklenilo, da se ni poškodovala pri opravljanju svojega dela, kajti čiščenje na lestvi ni zapisano v okviru njenih del in nalog perice oziroma šivilje, zato je njen odškodninski zahtevke zaradi poškodbe pri nezgodi v celoti zavrnilo, saj za delo z lestvijo, ki je kot perica ne uporablja, ni bila ustrezno usposobljena, je najverjetneje ni dovolj razprla, da bi utor sedel na prečno os.

Letos je bil sicer podan predlog zakona o spremembah in dopolnitvah ZUOPP-1, ki je prinašal številne dobre novice in odpravo nekaterih, lahko rečemo nerazumnih zapisov pravnih norm, t. i. zuoppizmov, vendar novela ZUOPP-1 ni bila sprejeta. Iz obrazložitve predloga novele je izhajalo, da »bi moral zakonodajalec zaradi nejasne ureditve pravic in obveznosti natančneje opredeliti vlogo spremljevalca tudi pri tistih skupinah otrok s posebnimi potrebami, ki potrebujejo stalno ali začasno fizično pomoč in le-ta ni povezana zgolj s fizično pomočjo. To so npr. otroci s sladkorno boleznijo – opazovanje otroka, beleženje podatkov v inzulinsko črpalko, rokovanje z inzulinsko črpalko¹⁰, izvajanje laične pomoči dolgotrajno bolnemu otroku; otroci z epilepsijo, otroci z avtističnimi motnjami in čustvenimi in vedenjskimi motnjami«.

Sistem financiranja spremljevalcev je absolutno potrebno pravno urediti tako, da se bodo spoštovala načela ZUOPP-1, tj. načelo zagotavljanja največje koristi otroka in načelo zagotavljanja ustreznih pogojev, ki omogočajo optimalen razvoj posameznega otroka. Žalostno je, da zaradi sistemske anomalije uspe uveljaviti pravico do začasnega spremljevalca (praviloma le) tisti starš otroka s posebnimi potrebami, ki se razgali pred četrto vejo oblasti, kar pa ni v skladu z ustavnim načelom enakosti pred zakonom¹¹.

Zdravnik kot obvezni član komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami

Komisije za usmerjanje so skladno s tretjim odstavkom 23. člena ZUOPP-1 imenovane glede na vrsto ovir, motenj in primanjkljajev v sestavi treh

10 V enem od primerov se je dogajalo celoto, da so morali starši med svojim delovnim časom, v času odmora za malico, priti v vrtec in dati svojemu otroku s sladkorno boleznijo injekcije inzulina, ker župan ni želel financirati začasnega spremljevalca, ki je z odločbo o usmeritvi otroku pripadal, vrtec pa ni mogel zagotoviti te pomoči med zaposlenimi.

11 14. člen Ustave RS.

članov: specialni pedagog ustrezne smeri, psiholog in specialist pediater ali specialist pedopsihiater oziroma specialist šolske medicine, praviloma pa tisti, ki otroka obravnava z vidika njegovih posebnih potreb.

Glede na zakonsko opredelitev otrok s posebnimi potrebami, ki so otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, je smiselno in pravilno, da so člani komisij tudi zdravniki, vendar – ali je res nujno potrebno, da je član komisije pri otrocih s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, vselej tudi zdravnik? Zlasti je to pomembno, če upoštevamo podatek, da je bil delež učencev s primanjkljaji na posameznih področjih učenja v šolskem letu 2017/18 42, 7 %¹², pri čemer so učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja »statistično skriti« tudi v skupini učencev z več motnjami (delež 28,9 %).

Komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami bi morale biti oblikovane bolj fleksibilno. Že zgolj s spremembo sestave komisije, v kateri zdravniki praviloma ne bi sodelovali v primerih otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, bi država brez kakršnekoli škode za otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja na letni ravni privarčevala nekaj sto tisoč evrov – in ta sredstva bi lahko namenila za zaposlitve spremljevalcev ali za usposabljanja učiteljev za delo z otroki s posebnimi potrebami.

Dodatna strokovna pomoč v posebnem programu vzgoje in izobraževanja

Otrok z več ugotovljenimi motnjami, ki je usmerjen v posebni program vzgoje in izobraževanja in bi potreboval tudi dodatno strokovno pomoč (logopeda, surdopedagoga, itd), zaradi določb ZUOPP-1 in Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami, do dodatne strokovne pomoči v okviru postopka usmerjanja ni upravičen.

Če ponazorim: Slepemu otroku, ki je zaradi težje ali težke motnje v duševnem razvoju usmerjen v posebni program vzgoje in izobraževanja in bi zagotovo glede na svojo slepoto potreboval tudi tiflopedagoško pomoč, Zavod RS za šolstvo kot nosilec javnega pooblastila za odločanje v postopkih usmerjanja otrok s posebnimi potrebami na podlagi veljavnih predpisov pravice do dodatne strokovne pomoči s strani tiflopedagoga ne sme dodeliti, saj bi bila takšna odločitev nezakonita (omejitev v 2. členu Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami)¹³.

Starši otrok s posebnimi potrebami v okviru zaupanja v enovitost pravnega sistema (usmerjanja otrok s posebnimi potrebami) ob zavrnilni odločbi Zavoda RS za šolstvo ne vedo za obstoj 43. člena Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami, v katerem je določeno, da druge izje-

¹³ Dodatna strokovna pomoč se izvaja za otroke s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo (prvi odstavek). Ne glede na določbo prvega odstavka tega člena se dodatna strokovna pomoč lahko izjemoma dodeli tudi otrokom z več motnjami, ki so usmerjeni v prilagojeni izobraževalni program in zaradi različnih primanjkljajev, ovir oziroma motenj potrebujejo tudi dodatno strokovno pomoč (2. člen Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami).

me zaradi posebnih delovnih razmer oziroma manjšega vpisa ter posebnih potreb otrok odobri MIZŠ na podlagi posebne vloge šole. Uveljavitev tovrstne rešitve se v posamičnih primerih ne poslužujejo niti nekateri (ne vsi) zavodi, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, zato je eden od namenov tega prispevka opozoriti na to možnost, da otroci s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v posebni program vzgoje in izobraževanja, vendarle lahko pridobijo pravico do dodatne strokovne pomoči, vendar samo v primeru, da vlogo odda šola/zavod in jo nato MIZŠ odobri.

Ali pa tudi ne. In ravno v tem delu bi bilo potrebno sistem spremeniti. Namesto dveh, vzporednih sistemov je potrebno oblikovati sistem tako, da bi o vseh morebitnih pravicah otrok s posebnimi potrebami odločal en organ (Zavod RS za šolstvo), na podlagi strokovnih kriterijev in v okviru postopka usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, znotraj katerega imajo udeleženci postopka pravico do ugovorov/pripomb/pritožb, torej v sistemu, v katerem imajo vsi otroci s posebnimi potrebami enakopraven status, ne pa da se odloča o tej pravici arhaično in brez kakršnihkoli procesnih pravic otrok in njihovih staršev.

Odsotnost strokovnih kriterijev – izbira izvajalca dodatne strokovne pomoči, znižani normativ, brezplačni prevoz

V sedanjem sistemu odločanja o nekaterih pravicah otrok s posebnimi potrebami se odloča v veliki meri brez kakršnihkoli strokovnih kriterijev, pač po občutku in strokovnem znanju posameznih članov komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Seveda se komisija odloča na podlagi ugotovljenega dejanskega stanja in na podlagi zbranih dokazil ter pogovorov z udeleženci postopka ter strokovnimi delavci vrtcev in šol, pa vendarle se je nemogoče izogniti vprašanju arbitrarnosti pri odločanju po prostem preudarku, saj je pri takšnem načinu odločanja vsekakor

¹² http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/pdf/Tabela_ucenci_s_posebnimi_potrebami.pdf.

potencialno kršeno načelo zakonitosti in načelo enakopravne obravnave otrok s posebnimi potrebami. Odločanje po prostem preudarku daje organom odločanja pravico, da glede na ugotovljeno dejansko stanje izberejo med več pravno možnimi odločitvami tisto, ki je, upoštevaje varovanje načela največje koristi otroka, za otroka najbolj ustrezna oziroma smotrna.

Komisija se pri svojem odgovornem in strokovnem delu zagotovo lahko v veliki meri nasloni na kriterije za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami. Ti kriteriji so ustrezno strokovno sito, po katerem se komisije odločajo za opredelitev otrokove motnje, ovire oziroma primanjkljaja ter stopnje le-teh. Kriteriji so tudi ustrezna strokovna podlaga za odločanje o pravici do začasnega oziroma stalnega spremljevalca, nikjer pa niso opredeljeni strokovni kriteriji, po katerih bi se komisije lahko odločale pri izbiri izvajalca dodatne strokovne pomoči za premagovanje motenj, ovir oziroma primanjkljajev, torej glede vprašanja, ali bi otrok s posebnimi potrebami potreboval izvajanje pomoči s strani specialnega in rehabilitacijskega pedagoga, inkluzivnega pedagoga, pedagoga, socialnega pedagoga, psihologa, itd.

Pri skupini slepih in slabovidnih otrok oziroma otrok z okvaro vidne funkcije, gluhih in naglušnih otrok ter v večji meri tudi skupini otrok z govorno-jezikovnimi motnjami je določitev izvajalca dodatne strokovne pomoči morda enostavna, pri preostalih skupinah otrok s posebnimi potrebami pa zagotovo manjka nek strokovni okvir, znotraj katerega bi bili vsi otroci s posebnimi potrebami v Sloveniji obravnavani enakopravno.

Naj ponazorim z izmišljenim primerom istega otroka s posebnimi potrebami, ki ga enkrat obravnava komisija iz osrednje Slovenije, enkrat komisija iz vzhodnega dela Slovenije. Obe komisiji na podlagi kriterijev

ugotovita, da gre za otroka s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (brez druge ugotovljene motnje ali ovire), prva komisija predlaga specialnega in rehabilitacijskega pedagoga, druga predlaga pedagoga. Pri obeh primerih šoli (ena iz osrednje Slovenije, druga iz vzhodnega dela Slovenije) ob preverjanju pogojev sporočita Zavodu RS za šolstvo, da ne moreta zagotoviti predlaganega izvajalca, da pa lahko šola iz osrednje Slovenije zagotovi pedagoga, šola iz vzhodnega dela Slovenije pa inkluzivnega pedagoga. Zavod RS za šolstvo pridobi mnenje prve komisije, ki se ne strinja, da lahko izvaja dodatno strokovno pomoč eden od predlaganih izvajalcev, zato se izda delna odločba o usmeritvi¹⁴ (dokler šola ne pridobi specialnega in rehabilitacijskega pedagoga), komisija iz vzhodnega dela Slovenije pa se strinja z inkluzivnim pedagogom in za otroka se izda odločba s pravico do dodatne strokovne pomoči, ki jo izvaja inkluzivni pedagog. Ob tem izmišljenem primeru si lahko najbolj plastično predstavljamo, do česa odsotnost strokovnih kriterijev lahko privede, četudi bi šlo za istega otroka.

Strokovni okvir bi lahko uredili tudi za določitev obsega predlaganih ur dodatne strokovne pomoči, ki bi jo lahko vezali na posamezne stopnje nekaterih skupin otrok s posebnimi potrebami. Zagotovo bi morali pustiti prostor tudi za posamične izjeme od tako oblikovanih strokovnih okvirjev po zgledu veljavnega 13. člena Pravilnika o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, vendar bi morali izjeme obravnavati restriktivno in jih na konkretnem primeru tudi utemeljiti.

Pravica do znižanega normativa je tudi ena od pravic, ki ne sloni na kakršnemkoli strokovnem kriteriju

¹⁴ Delna odločba pomeni, da se z odločbo odloči le o tistih pravicah, ki se lahko ob izdaji odločbe, zagotovijo, o drugih pravicah, ki se v trenutku izdaje odločbe ne morejo zagotoviti, pa se odloča v nadaljevanju z dopolnilno odločbo.

ali pravni normi, zapisanem/ni v katerem od zakonov ali pravilnikov, ampak je v celoti prepuščena diskrecijski pravici komisije, ki bi morala ob vsakem tovrstnem primeru svoj predlog te pravice seveda tudi strokovno utemeljiti.

Zavod RS za šolstvo lahko vsem učencem s posebnimi potrebami, katerih oddaljenost prebivališča do osnovne šole je manjša od 4 kilometrov, dodeli pravico do brezplačnega prevoza. Vprašanje na tem mestu je, ali se ta pravica lahko dodeli ali se mora dodeliti? Za vse otroke s posebnimi potrebami? Določba petega odstavka 56. člena Zakona o osnovni šoli določa, da imajo otroci s posebnimi potrebami pravico do brezplačnega prevoza ne glede na oddaljenost njihovega prebivališča od osnovne šole, če je tako določeno v odločbi o usmeritvi. Na nek način bi bilo razumljivo, da so do te pravice upravičeni gibalno ovirani otroci, otroci z motnjo v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, morda nekateri dolgotrajno bolni otroci ali še katera skupina, vendar – ali je strokovno upravičeno, da so do te pravice upravičeni tudi otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja?

Namen prispevka ni v zagovarjanju dodatne normiranosti šolskega sistema, ampak v opozarjanju na odsotnost strokovnih kriterijev pri odločanju o nekaterih pravicah otrok s posebnimi potrebami, ki bi privedli do bolj pravične, do bolj objektivne in zlasti do bolj enakopravne obravnave vseh otrok s posebnimi potrebami.

Svetovalna storitev

Dodatna strokovna pomoč se po ZUOPP-1 lahko izvaja kot pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj, kot učna pomoč ali kot svetovalna storitev.

Svetovalna storitev kot oblika dodatne strokovne pomoči je bila uvedena šele z ZUOPP-1, zakonodajalec jo je postavil celo na piedestal dodatne

strokovne pomoči, saj je obljagatorna, kadar je otrok s posebnimi potrebami upravičen do pomoči za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj in/ali učne pomoči. ZUOPP-1 v 9. členu namreč določa, da mora biti pri dodeljenih urah dodatne strokovne pomoči vsaj ena ura svetovalnih storitev.

S svetovalno storitvijo naj bi se, tako 6. člen Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami, »zagotavljalo podporno okolje za uspešnejše vključevanje otroka s posebnimi potrebami, zato je namenjena družinam otroka s posebnimi potrebami, strokovnim delavcem, ki vzgajajo in poučujejo otroka s posebnimi potrebami, ter drugim otrokom, učencem oziroma dijakom iz skupine oziroma oddelka, v katerega je otrok s posebnimi potrebami vključen. Svetovalno storitev izvajajo svetovalni delavci javnega vrtca, šole ali javnega zavoda za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, vzgojiteljji predšolskih otrok, učitelji za dodatno strokovno pomoč izven učne obveznosti ter strokovni delavci v vzgojno-izobraževalnih zavodih, opredeljenih v 20. členu ZUOPP-1 (strokovni centri)».

Če bi bil slovenski vzgojno-izobraževalni sistem resnično v »dobi inkluzije«, takšnih »programskih« pravic otrok s posebnimi potrebami ne bi bilo potrebno zapisati v zakon, še manj pa v individualne upravne akte. Najbolj bode v oči, da so vse pravice, do katerih je otrok s posebnimi potrebami upravičen (učna pomoč, pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj, spremljevalec, znižani normativ, individualizirani program, brezplačni prevoz, itd), vezane neposredno na tega otroka, medtem ko je svetovalna storitev, ki je takisto določena v odločbi o usmeritvi in vezana na konkretnega otroka s posebnimi potrebami, »namenjena družinam otroka s posebnimi potrebami, strokovnim delavcem, ki vzgajajo in poučujejo otroka s posebnimi potrebami ter drugim otrokom, učencem oziroma dijakom iz skupine oziroma oddelka, v katerega je otrok s posebnimi potrebami

vključen«, kot neke vrste super kolektivna pravica.

Vse zgoraj naštetje individualne pravice (učna pomoč, pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj, spremljevalec, znižani normativ, individualizirani program, brezplačni prevoz, itd) otroka s posebnimi potrebami je možno tudi sodno uveljavljati, pravico do svetovalne storitve pa zelo težko, pri čemer ne gre pozabiti, da je (bilo ob uvedbi te pravice) nejasno, kaj se sploh zahteva od vrtcev in šol pri zagotavljanju le-te.

Oskrba

Otroci s posebnimi potrebami, ki jim ni mogoče zagotoviti vzgoje in izobraževanja v kraju njihovega prebivališča in jim zaradi oddaljenosti prebivališča od kraja vzgoje in izobraževanja ni mogoče zagotoviti prevoza, se lahko vključijo v zavod za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, socialnovarstveni zavod, domove učencev za otroke¹⁵ s posebnimi potrebami.

V kolikor bi se strogo držali zgoraj navedene pravne norme 16. člena ZUOPP-1, otrok z bivališčem v Ljubljani ne bi smel biti nikdar nameščen v Dom Centra Janeza Levca v Ljubljani, prav tako otrok z bivališčem v Mariboru ne bi smel biti nikdar nameščen v Dom Antona Skale Maribor¹⁶. Kar je nelogično, saj so ustanovitelji teh domov za učence s posebnimi potrebami občine, ki so primarno zagotovo imele namen namestitve v te domove za njihove občane, ne pa zgolj in samo za otroke iz drugih občin. Kdor dobro pozna delovanje lokalne samouprave, se zaveda, da občine seveda niso tako altruistično naravnane, je pa potrebno na tem mestu vseeno poudariti, da vse občine seveda pri-

marno poskrbijo za svoje občane, da pa so, kar se tiče pravice do oskrbe (namestitve) otrok s posebnimi potrebami, vselej odprte za sprejem tudi otrok s posebnimi potrebami iz drugih občin.

Vsekakor zgolj in samo oddaljenost bivališča otroka do kraja izobraževanja ne bi smel biti edini kriterij pri odločanju o pravici do oskrbe, ampak zlasti možnost vključitve otrok s posebnimi potrebami v strukturirano okolje, ki bi jim omogočalo dobro podporo in celovito pomoč pri izobraževanju, ob celovitem razumevanju okoliščin in ugotovljenega dejanskega stanja, otrokovih sposobnosti in socialnih (družinskih) razmer.

Za sklep

Zuoppizmov je še precej, vendar je na tem mestu smiselno poudariti tudi njihov širši kontekst, ki je v dejstvu, da je sistem vključevanja otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji sicer zelo dober, država nameni primerna finančna sredstva za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, otroci s posebnimi potrebami so v slovenskih vrtcih in šolah v dobrih rokah.

Ob tem pa se je seveda potrebno zavedati, da se da, kot vsak drug sistem, tudi sistem izobraževanja otrok s posebnimi potrebami izboljšati, nadgraditi in odpraviti anomalije. In za razmislek o smereh, v katerih si je potrebno prizadevati za zakonsko podlago za izboljšave, sem izpostavil nekaj zuoppizmov, ki bi jih bilo pač potrebno preseči.

Pripravil:
Mag. Domen Petelin,
univ. dipl. pravnik

¹⁵ Dom učencev za otroke s posebnimi potrebami – tudi eden od zuoppizmov.

¹⁶ Enako pri razmerju med OŠ Glazija in celjskimi otroki, Centrom za usposabljanje, delo in varstvo Matevža Langusa Radovljica in radovljiškimi otroki, itd.